

HİRSIZLIK VE CİNAYET SUÇLARINDA PARMAK İZİNİN İSPAT DEĞERİ

Şevket PEKDEMİR*

Özet:

Suçta ispatlanana kadar her insan masumdur. Bu kural Mecelle'de "Beraet-i zimmet asıldır" külli kaidesiyle ifade edilmiştir. Suçun ispatlanması için her hukuk sisteminde ispat vasıtaları belirlenmiştir. Tarih boyunca bir çok alanda yaşanan değişim ispat hukuku alanında da yaşanmıştır. Bu süreçte mevcut ispat vasıtalarının bir kısmı değerini yitirmiş diğer bir kısmı da zamana ve şartlara göre ya değerini korumuş ya da artırmıştır. Ancak geçmişte delil olarak değerlendirilmeyen veya zayıf görülen bazı yöntemler ise teknolojinin de katkısıyla klasik ispat vasıtalarının önüne geçmiştir. Nitekim günümüzdeki bilimsel çalışmalar parmak izinin had ve kısas cezalarını düşüren zayıf nitelikte delillerden olmadığını hatta bazı şartlarda şahitlik ve ikrardan daha kuvvetli olabileceğini göstermiştir. Bu çalışmada 19.yy'dan itibaren farklı bir bakışla değerlendirilen parmak iziyle hakim'in kamu güvenliğini sağlamak için hırsızlık ve cinayet suçlarında had ya da kısas cezası verebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Parmak izi, hırsızlık, cinayet, delil, ispat

The Value Of Fingerprint as Evidence In Rubbery And Murder Crimes

Abstract:

Everyone is innocent until proven guilty. This issue has been expressed in Mecelle (Ottoman Code of Civil Law) as "Beraet-i zimmet asıldır" (Everyone is innocent until proven guilty) with its coinage as a general rule. The means of evidence of crime have been determined in all legal systems. However, there have been a lot of changes and developments in law of evidence during the historical process as in many areas. In this process, some of the means of evidence have maintained their value, while others have lost or increased value according to circumstances and time. Thus; some methods that have not been regarded as evidence in the past or are considered weak can go beyond the classical means of evidence by the contribution of technology. Indeed, today's scientific work has shown that fingerprints are not of poor quality in terms of evidence, which reduces the penalties of retaliation and may even be stronger in some circumstances than witnesses and concession. In this study, fingerprints assessed with a different view from the 19th century onwards have been handled in this context and it has been concluded that the judge will be able to use the judicial discretion and decide for penalty of retaliation for the purpose of ensuring the public security because it may be a subject of opinion in theft and homicide.

Key Words: Fingerprint, robbery, murder, evidence, proof

I. Giriş

Bütün hukuk sistemlerinin özelde İslam hukukunun amaçlarından biri insanlar arasında adaleti sağlamaktır. İslam hukukunun temel kaynağını oluşturan

* Yrd. Doç.Dr., Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Kur'ân ve sünnette yer alan naslar doğrultusunda fukaha güçlü bir adalet sistemi oluşturmaya çalışmıştır. Bu gayretin bir parçası olarak İslam ceza hukukunda muhakeme usulü tesis edilmiştir.

Adli ve idari davalarda adaletle karar verebilenin en önemli argümanı suçun ispatlanmasıdır. Bu nedenle yargı sistemlerinde ispat vasıtaları belirlenmiştir. İslam Ceza Hukukunda ispat vasıtalarının bir kısmı nas ya da Hz. Peygamber ve sahabe dönemi uygulamalarına bir kısmı da zamanın bilimsel gelişmelerine dayanır.

Şehadet ve ikrar hem geçmişte hem de günümüzde en kuvvetli ispat vasıtaları olarak kabul edilir. Ancak gelişen teknoloji suç işleme yöntemlerini de etkilemiştir. Başka bir ifadeyle insanların malına ve canına yönelik suçlar aynı olsa da suç işleme yöntem ve şekilleri zamanla değişmiştir.

Tıp ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler cinayet ve hırsızlık gibi bir çok davalarda kan, saç ve parmak izi gibi biyolojik deliller ile ses kaydı, fotoğraf ve kamera kaydı gibi teknik deliller vasıtasıyla had, kısas ve tazir cezalarının uygulanabilirliği tartışmasını başlatmıştır. Aslında İslam hukuku bu tartışmalara çok da yabancı değildir. Çünkü söz konusu delillerin bir kısmı karineler başlığında ele alınmıştır.

Hz. Peygamber ve sahabe hatta müçtehit imamlar döneminde parmak izinin ispat vasıtası olarak kullanılmasından bahsedilmemiştir. Çünkü söz konusu dönemde ilim ve teknik parmak izinin ispat vasıtası olarak kullanılmasını sağlayacak seviyede gelişmemiştir. Ancak cahiliyye döneminde ve İslam'ın zuhur ettiği yıllarda parmak izine benzer uygulama kaifler tarafından yapılmıştır. Kaifler çocuğun nesebinin tespitinde ve suçun ispatında ayak çizgilerinden istifade etmiştir.¹

Günümüzde bir çok hukuk sisteminde hırsızlık ve cinayet davalarında parmak izi hem suçlunun hem de mağdurun kimliğinin tespitinde, suçun veya suçsuzluğun ispatında kullanılan ispat vasıtaları arasındadır. Bu özelliğiyle parmak izi hem zanlının suçsuzluğunun ispatında hem de mağdurun

1 Kelime olarak eserleri, izleri, şüpheleri takip eden anlamına gelen kaif terim olarak kişinin babası ve kardeşleriyle olan fiziksel benzerliklerinden hareketle nesebi belirleyebilen kişi demektir. Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul, 1997, c. III, s. 68; Abdülkerim Zeydan, *Nizamü'l-Kaza fi'l-Şeriatü'l-İslâmiyye, Mektebetü Besâir*, Beyrut 1989, s. 227; Enver Mahmûd Debur, *İsbatü'n-Neseb bi't-Tariki'l-Kıyafe fi'l-Fıkhil-İslâmi*, Dârü's-Sekâfeti'l-Arabiyye, Kahire, 1985, s. 9, 11; Ziyad Abdulhamid Muhammed Ebu'l-Hac, *Devru'l-Karaini'l-Hadise fi'l-İsbat*, (Yüksek Lisans Tezi), Camiatu'l-İslamiyye, Gazze 2005, s. 43.

zararlarının karşılanmasında önemli rol oynamaktadır.² Çünkü bazı suçların klasik ispat vasıtalarıyla aydınlatılması mümkünse de bazılarının aydınlatılması mümkün değildir. Örneğin cinayet ve hırsızlık gibi suçlar her zaman şahit veya ikrarla ispatlanamayabilir. Ancak olay yerinde bırakılan biyolojik veya teknik izler olayların aydınlatılmasına yardımcı olabilir.

Bu makalede ilk dönem uygulamalarından ve fakihlerin bazı karineler hakkındaki görüşlerinden yararlanılarak parmak izinin hırsızlık ve cinayet suçlarında ispat değeri belirlenmeye çalışılacaktır.

A. Parmak izi

Parmak izi modern Arapçada البصمة الأصابع kelimesiyle ifade edilir. Bu kelimeyle insanın hem elindeki hem de ayağındaki doğal çizgiler kastedilir. Terim olarak parmak izi ayak ve parmak uçlarında, avuç içinde derinin parlak yüzeye temas etmesinden ortaya çıkan iz, el ve ayak parmakları arasındaki kalın çizgiler veya kalın çizgiler arasındaki kanallar demektir.³

Anne karnında dördüncü aydan⁴ itibaren oluşmaya başlayan parmak izleri doğumla son şeklini alır. Ölünceye kadar eksilme veya artma gibi her hangi bir değişiklik olmaz. Sadece büyümeye bağlı olarak çizgiler kalınlaşır. Dokuların kendini yeniden inşa etmesi sebebiyle parmak uçlarındaki derinin kazınması veya yanması halinde bile aynı izler tekrar ortaya çıkar. Ancak cüzam gibi deri hastalıklarında parmak izleri bozulur. Parmak izleri kişinin

2 Abdurrahman Ahmed er-Rifâi, *el-Basmatü'l-Virâsiyye ve Ahkâmuhâ fi'l-Fikhi'l-İslami ve'l-Kânûni'l-Vaz'î* : *Dirâse Fikhiyye Mukârene*, Menşuratü'l-Halebi el-Hukukiyye, Beyrut 2013, s. 210; Vefa Abdulmu'ti Vefa Halevi Hudayr, "Devru Kararini't-Tıbbiyye fi Tevcihi'l-Ahkami'l-Kazaiyye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, c. I, s. 343.

3 Rifai, *el-Basamatü'l-Verâsiyye*, s. 77; Eyman Muhammed Ömer el-Ömer, *el-Müsteciddat fi Vesaili'l-İsbat fi'l-İbadat ve'l-Muamelat ve'l-Hukuk ve'l-Hudud ve'l-Cinayat*, Daru İbn Hazm, Beyrut 2010, s. 369; Abdullah b. Süleyman b. Muhammed İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, Camiatu'l-İmam Muhammed b. Suud el-İslamiyye, Riyad 2006, s. 600; Kevser Ahmet Halid, *el-İsbatu'l-Cinai bi'l-Vesaili'l-İlmiyye Dirase Tahliliyye Mukarene*, Mektebetü't-Tefsir, Erbil 2007, s. 283; Ali Ahmet Salim Ferhat, "İsbatu't-Taharruşü'l-Cinsi bi'l-Karaini't-Tıbbiyye Muasıra", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, c. III, ss. 1256-1257; Re'fet b. Ali es-Saidi, "İsbatu'l-Kıyas bi'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Müstecidde", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, c. II, s. 650; Ahmet Nezih Kök, "Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması", *AÜEHFD*, c.7, sayı: 3-4, 2003, s. 5; Adil Abdulhamid el-Feccal, "el-İsbat bi'l-Karain beyne'l-Hazri ve'l-İbaha Dirase Mukarane beyne'l-Kanun ve'l-Fikhi'l-İslami", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, c. I, s. 256.

4 Bazı kaynaklarda altıncı aydan itibaren başladığı ifade edilmektedir. Kök, "Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması", s. 6.

şahsına özeldir. Tek yumurta ikizlerinde bile parmak izleri birbirine benzemez.⁵ Cinsiyet, renk ve kalıtımının parmak izinde belirleyici etkisi yoktur.⁶ Parmak izlerinin tam olarak uyması 64 milyon insanda bir olur.⁷ Ancak bu teorik hesap dünyanın çeşitli yerlerindeki DNA veri bankalarında bile gerçekleşmemiştir. Bu özellik parmak izine kuvvetli delil olma özelliği kazandırmıştır⁸

Parmak izleriyle kimliğin tespit edilmesini istemeyen birçok suçlu ameliyatla vücudundan başka bir deriyle parmak izlerini değiştirmek istemiştir. Buna rağmen yara iyileştikten sonra parmak uçlarında izler olmasa da altındaki beyaz dokunun parmak izlerinin ayırt edici özelliklerini koruduğu tespit edilmiştir. Ancak bazı kimyasal maddelerin kullanılması veya derin yanıklar sonucu parmak izleri tahrip edilebilir. Tahribin büyüklüğüne göre parmak izlerinin silinmesi geçici veya sürekli olabilir. Hafif yüzeydeki yanmalarda parmak izleri zamanla eski halini alırken daha derin yanmalarda bu mümkün olmamaktadır.⁹

Çinlilerin günümüzden yaklaşık bin yıl önce belgelere parmak izleriyle imza atmalarından ve boşanmaları parmak izleriyle onaylamalarından insanoğlunun çok önceden de parmak izini kullandığı anlaşılmaktadır. Ancak Çinliler parmak izini bugün olduğu gibi kimlik tespiti için değil sahibinin onayını gösteren simge olarak kullanmıştır.¹⁰

Avrupalı bilim insanları on dokuzuncu yüzyılın ortalarına doğru parmak izlerini farklı düzeylerde incelemeye başlamıştır. Örneğin 1823'de Alman bilim adamı Jhonses Bedkenşi şahsiyet tespitinde olmasa da parmak izinin faydalarını belirten bir makale kaleme almıştır. Parmak izlerinin birbirine benzemediğini fark

5 Halid, *el-İsbatu'l-Cinai bi'l-Vesaili'l-İlmiyye*, s. 281; Ömer, *el-Müsteciddat fi Vesaili'l-İsbat*, s. 371; Vesam Ahmed Semrut, *el-Karine ve Eseruha fi İsbati'l-Cerime : Dirase Fıkhiyye Mukarene, Menşuratü'l-Halebi el-Hukukiyye*, Beyrut 2007, s. 248; Selim Ali Müslim er-Rucûb, *et-Teâruz ve't-Tercîh fi Turuki'l-İsbât : Dirâse Fıkhiyye Kânûniyye Mukârene*, Darü'n-Nefais, Amman 2012, s. 217; Ferhat, "İsbatu't-Taharruşı'l-Cinsi", s. 1257; Abdullah b. Kasım eş-Şimrani, "Devru't-Tahlili't-Tibbiye fi'l-Cerâimi'l-Mucibe li'l-Hudud ve't-Teâzir", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkhiyye*, 2014, c. II, s. 597.

6 Ferhat, "İsbatu't-Taharruşı'l-Cinsi", s. 1258.

7 Benzeme ihtimali için değişik sayılardan bahsedilmektedir. Bkz. İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, s. 639; eş-Şimrani, "Devru't-Tahlili't-Tibbiye", s. 597; Ömer, *el-Müsteciddat fi Vesaili'l-İsbat*, s. 374.

8 İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, s. 641.

9 İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, ss. 636-637; Ömer, *el-Müsteciddat fi Vesaili'l-İsbat*, s. 372; eş-Şimrani, "Devru't-Tahlili't-Tibbiye", s. 597.

10 İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, s. 610, 611; el-Feccal, "el-İsbat bi'l-Karain", s. 256.

eden kişi İngiliz hakim Sir William Herschel'dir. Herschel 1877 yılında ismini değiştiren suçluların kimliklerinin parmak izlerinden tespit edilebileceğini belirtmiştir. Aynı zamanda 1877'de Hindistan'da asker kaçaklarının kontrolü amacıyla parmak izlerini sistemli olarak ilk kez kullanan kişidir. 1880'li yıllarda İngiliz polisi suçluların kimliğinin tespitinde parmak izini kullanmıştır. 1892 yılında "Fingerprints" adlı eserini kaleme alan Frances Galton kimlik tespitinde parmak izlerini istatistiksel temele oturtmuştur.¹¹ Ülkemizde parmak izi çalışmaları ilk kez 1910 yılında Yusuf Cemil tarafından yapılmıştır.¹²

Tarihte ilk kez Arjantin'de 1892 yılında olay yerinde bulunan parmak iziyle zanlının katil olduğu kararlaştırılmıştır. 1908'de cam üzerinde parmak izi bulunan kişinin hırsız olduğuna hükmedilmiştir.¹³ 1902'de Amerika Birleşik Devletleri'nin Newyork eyaletinde kimlik soruşturmasında parmak izi resmi olarak delil kabul edilmiştir. 1906'da Fransa'da yapılan bir kongrede cinayet davalarında parmak izinin delil olabileceği kararlaştırılmıştır.¹⁴

Günümüzde bir çok amaç yanında terör olayları ve adi suçların aydınlatılması için de parmak izleri depolanıp saklanmaktadır¹⁵ Bu bilgiler hakim, polis ve soruşturmacıların işini kolaylaştırmaktadır.¹⁶ Adli soruşturmalarda ölenlerin kimliğinin tespit edilmesi¹⁷ soruşturmanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılması, suçun itirafına katkı sağlaması ve suç işlemeyi önlemesi parmak izlerinin en önemli faydalarındandır.

Özellikle pürüzsüz yüzeylerde terleyen el parmak izi bırakır.¹⁸ Bu nedenle olay yeri inceleme ekipleri tarafından hırsızlık veya cinayet davalarında tabanca ve bıçak gibi suç aletlerinde, kapı kolunda, bardakta ve parlak yüzeylerde toplanan parmak izleri laboratuvarlarda uzman kişilerce incelenir. Bunu

11 Halid, *el-İsbatu'l-Cinai bi'l-Vesaili'l-İlmiyye*, s. 279; İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, ss. 611-618; Semrut, *el-Karine*, s. 249; Kök, "Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması", s. 6.

12 Kök, "Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması", s. 6.

13 Semrut, *el-Karine*, s. 249.

14 Semrut, *el-Karine*, ss. 252-268.

15 Abdullah b. Muhammed el-Yusuf, "Mefhumu Masrahi'l-Hâdisi beyne'd-Delaleti ve'd-Delil el-Karine ve'l-Eser", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, s. 55.

16 el-Yusuf, "Mefhumu Masrahi'l-Hâdis", s. 27.

17 Halid, *el-İsbatu'l-Cinai bi'l-Vesaili'l-İlmiyye*, s. 285.

18 İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, s. 618.

yaparken mor ötesi ışınlar, bazı tozlar ve kimyasal maddelerden faydalanır.¹⁹ Olay yerindeki parmak izleriyle zanlının parmak izleri karşılaştırılarak²⁰ suçlunun hem sabıka kaydı çıkarılır hem de kimliği tespit edilir.²¹

Laboratuvar incelemelerinde parmak izlerinin kalınlıkları, düzenli oluşu vs. dikkate alınır.²² Parmak izinin aslı ile örneği arasındaki benzerliğin tespit edilmesi için kaç tane ortak nokta bulunması gerektiği konusunda ülkeden ülkeye farklı uygulamalar mevcuttur. Örneğin Amerika ve İngiltere’de en az 16 ortak noktanın bulunması istenmiştir. Bazı ülkelerde ise 12 ve 8 noktanın uyuşmasının şart koşulduğunu görmekteyiz.²³

B. Hırsızlık Suçlarında Parmak İzinin İspat Değeri

Klasik kaynaklarımızda hırsızlık “sirkat” kelimesiyle ifade edilmekte olup terim olarak cezai ehliyeti olan kişinin mülk şüphesi olmayan, belli bir nisab miktarı mütekavvim malı korunduğu yerden gizlice alıp dışarı çıkarması demektir.²⁴

İslam ceza hukuku sistematğinde hırsızlık zina, iffetli kadına iftira/kazf, içki içme/şübh, yol kesme/hirabe, İslam dininden çıkma/irtidat ve devlete isyan/bağy suçlarının da içinde bulunduğu had cezası gerektiren suçlar arasındadır. Sözlükte engellemek anlamına gelen had literatürde Allah’ın hakkı olarak verilen miktarı belli cezalardır.²⁵

19 el-Yusuf, “Mefhumu Masrahi’l-Hâdis, s. 35; el-Feccal, “el-İsbat bi’l-Karain”, s. 257; İclan, *el-Kazau bi’l-Karaini’l-Muasıra*, s. 619; el-Yusuf, “Mefhumu Masrahi’l-Hâdis”, s. 27.

20 el-Yusuf, “Mefhumu Masrahi’l-Hâdis”, s. 32.

21 İclan, *el-Kazau bi’l-Karaini’l-Muasıra*, ss. 628- 633.

22 İclan, *el-Kazau bi’l-Karaini’l-Muasıra*, s. 604; Ömer, *el-Müsteciddat fi Vesaili’l-İsbat*, s. 370.

23 Ömer, *el-Müsteciddat fi Vesaili’l-İsbat*, s. 374.

24 Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl es-Serahsî. *el-Mebsût*, Dâru’l-Mağrife, Beyrut ts., IX, 133; Ebü’l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Kurtubi ibn Rüşd, *Bidâyetü’l-Müctehid ve Nihayetü’l-Muktesid*, Daru’s-Selam, yy. 1995, c. II, 446; Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısri Hanefi İbn Nuceym, *el-Bahrü’r-Raik Şerhu Kenzi’d-Dekaik*, el-Mabatu’l-İlmiyye, ts., c. V, s. 3.

25 Serahsi, *Mebsut*, IX, 36; Ebü’l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdud Mevsili, *el-İhtiyar li Ta’lilil-Muhtâr*, Pamuk Yayınları, İstanbul ts., c. IV, s. 79; Cevat Akşit, İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları, Kültür Basın Yayın Birliği, ts, s. 47; Şamil Dağcı, İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller, DİB Yayınları, Ankara 1996, s. 23; İbrahim Çaltışkan, “İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989, c. 12, ss. 372-373; Talip Türcan, “Haber-i Vâhidlerin Hadd Cezaları Bakımından Kaynak Olma Değeri”, *İslâmî Araştırmalar*, 2002, c. 15, sayı: 4, s. 576.

İslam hukukçuları hırsıza had cezasının uygulanmasını hem ispat hem de suçun unsurları bakımından bir takım şartlara bağlamıştır. Suçun unsurlarının teşekkülünde çalınan mal ve çalan kişide aranması gereken şartlar tartışılmıştır.²⁶ Araştırmanın hacmini genişletmemek için hırsızlık suçunun mahiyeti ile had uygulanmasının hem mükellef hem de malla ilgili şartlarını kaynaklara atıfta bulunarak konumuza girmek istiyoruz.

İslam hukukçuları parmak iziyle hırsızlık haddi uygulanması konusunda ihtilaf etmiş olup iki görüş oluşmuştur.

1. Hem klasik dönem fakihlerinin hem de Ali Karadaği ve Vehbe Zuhayli başta olmak üzere modern İslam hukukçularının çoğunluğu karinelerle had uygulanamayacağı görüşünü benimsemiştir.²⁷ İslam Fıkıh Akademisi 15. ve 16. Dönem kararlarında karinelerin suçun ispatında kuvvetli delil olduğunu ancak şüphe sebebiyle had veya kısas uygulanamayacağını kararlaştırmıştır.²⁸

Klasik dönem fukaha ile çağdaş İslam hukukçularının karineyle had uygulanması konusundaki görüşlerini esas alarak parmak iziyle had cezası uygulanamayacağını savunanların delillerini şöyle sıralayabiliriz.

i. Hz. Peygamber “*Şâyet delilsiz birisini recm etseydim, şu kadını recm ederdim.*”²⁹ buyurarak zina yaptığına işaret eden bazı karinelere rağmen had uygulamamıştır. Buna kıyasla hırsızlık suçlarında da parmak iziyle had cezası uygulanamaz.³⁰

26 Serahsi, *Mebcut*, c. IX, s. 139 vd.; İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, c. II, s. 446 vd.; Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefî Kasani, *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertîbi's-Şerâi'*, Mekke 1986, c. VII, ss. 65-67; Ahmet Fethi Behnesi, *el-Ceraim fi'l-Fıkhi'l-İslâmî: Dirase Fıkhiyye Mukarene, Dârü's-Şurûk*, Kahire 1988, s. 16 vd.; Abdulaziz Bayındır, *İslam Muhakeme Hukuku*(Osmanlı Devri Uygulaması), Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015, s. 167 vd.

27 Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâli Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğni*, Daru Alemi'l-Kütüb, Riyad ts., c. XII, s. 126; Kasani, *Bedâiu's-Sanâi'*, c. VII, s. 46; Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Ensârî Remli, *Nihayet'l-Muhtaç ila Şerhi'l-Minhac*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984, c. VII, s. 430; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, ss. 220-308-572.

28 Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 526; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 571; el-Feccal, “el-İsbat bi'l-Karain” s. 262; eş-Şimrani, “Devru't-Tahlili't-Tıbbiye”, s. 602; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 308.

29 İbn Mace, *es-Sünen*, Hudud, 11.

30 Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 573; Ahmed b. Muhammed b. Ayid er-Rifai el-Cüheni,, “İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati bi'l-Karaini't-Tıbbiyye”, *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, c. II, s. 680; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, “et-Te'silü's-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain ve eseruhe fi isbatil-Ahkam”, *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, c. I, s. 78; Zeyd b. Abdullah b. İbrahim Êli Kurun, “el-Basmatu'l-Verasiyye ve Eseruhe fi'l-İsbat”, *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, s.

ii. Hz. Ayşe'den rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber "Gücünüz yettiği oranda Müslümanlardan hadleri düşürünüz, Onun için bir çıkış yolu bulduğunuzda, onu serbest bırakınız. Şüphesiz ki devlet başkanının/hakimin afa yanılması cezalandırmada yanılmasından daha hayırlıdır"³¹ buyurmaktadır. Bir benzeri ise Ebu Hureyre'den "Düşürmek için bir gerekçe bulduğunuz sürece hadleri düşürünüz"³² şeklinde nakledilmiştir. Buna göre delilin şüpheli olması durumunda had cezaları uygulanmamalıdır.³³ Parmak izinde ise laboratuvarında tahlil esnasında numuneler karışabilir, kullanılan araçlar teknik hata yapabilir hatta uzmanlardan kaynaklanan hatalar olabilir. Bunların hepsi hadiste bahsedilen şüphe kapsamındadır.³⁴

iii. Hulafa-i Raşidin döneminde şahadet ve ikrarla ispatlanan suçlarda had cezası uygulanmıştır.³⁵ Malın zanlının yanında bulunması gibi karinelerle mülkiyet şüphesi nedeniyle had cezası uygulanmamıştır.³⁶ İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre, sarhoş olduğu yürüyüşünden anlaşılan kişi yolda yakalanıp Hz. Peygambere götürülürken kurtularak İbn Abbas'ın evine sığınmıştır. Sarhoş olduğu anlatılmasına rağmen Hz. Peygamber içki haddi uygulamamıştır.³⁷ Buna göre içki kokusu had uygulamak için delil olsaydı

466; Ömer Mahmut Hasan, "el-İlmü bi'l-Karine ve Eseruhu fi'l-ahkami'l-Kazaiyye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, c. I, s. 137; Yusuf b. Muhammed b. İbrahim el-Muhus, "İsbatü Cerimetü'l-İğtisab bi'l-Karaini'l-Muasıra", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, c. III, s. 1018; Sahip Beroje, *Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından İslâm İspat Hukuku*, Fecr Yayınları, Ankara 2007, s. 288.

31 Tirmizi, *Sünen*, Hudud, 2; Hakim, *Müstedrek*, IV, 539; Darekutni, *Sünen*, c. IV, 63; Beyhaki, *Sünen*, c. VIII, s. 413.

32 İbn Mace, *es-Sünen*, Hudud, 5.

33 Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 574; Muhammed Ahmed Dav Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain fi'l-İsbati'l-Cinai fi'l-Fıkhil-İslâmî ve Kanuni'l-Vaz'i*, Bingazi, Câmîatu Karyunus, yy. 1993, s. 261; Semrut, *el-Karine ve Eseruha fi İsbati'l-Cerime*, s. 212; el-Muhus, "İsbatü Cerimetü'l-İğtisab", s. 1018; Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları*, s. 100; Çalıskan, "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları", s. 393; Türcan, "Haber-i Vâhidlerin Hadd Cezaları Bakımından Kaynak Olma Değeri", ss. 575-577.

34 Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 574.

35 Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, VII, 46; Mevsili, *el-İhtiyar*, IV, 80; İbn Nuceym, *Bahru'r-Raik*, c. V, s. 28; Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Maverdi el Basri, *el-Havi'l-Kebir hüve Şerhu Muhtasarı'l-Müzeni*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994, c. XIII, s. 409.

36 Ebü'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr Merginani, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedi, İdaretü'l-Kur'ân ve'l-Ulumu'l-İslamiyye*, (Leknevi'nin şerhiyle birlikte), Riyad, c. IV, s. 194; Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 261; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, "et-Te'silü's-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain", s. 92; Kurun, "el-Basamatu'l-Verasiyye", s. 465; Akşit, *İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları*, s. 76.

37 Hadis için bkz. Ebu Davud, *es-Sünen*, Hudud 36; Krş. Semrut, *el-Karine*, s. 210; İbrahim b. Satm el-Anzi, *el-Basamatu'l-Verasiyye ve Devruhe fi'l-İsbati'l-Cinai beyne's-Şeriatil-İslamiyye ve'l-Kanuni'l-Vadi*, (Doktora tezi), Camiatü Nayf, yy. 2004, s. 196.

Hız. Peygamber uygulardı. Bu olay karineyle içki haddi uygulanamayacağını gösterdiği gibi parmak iziyle sirkat haddi uygulanamayacağına da delalet etmektedir.³⁸

iv. Karineler şüphe içerir. Olay yerinde parmak izinin bulunması zanlının orada olduğuna kat'î olarak delalet etse de suç işlediğine zannî olarak delalet eder. Karinelerle had ve kısas cezalarının uygulanması masumların cezalandırılmasına sebep olabilir.³⁹ Parmak izinin sahibi tutuklanabilir veya soruşturma açılabilir de parmak iziyle suçu işleyen kişi arasında bağ kurulamadığından ihtiyaten had düşürülür. Çünkü organ ve can kaybının telafisi mümkün değildir. Tutuklanmasının sebebi gerçeğin ortaya çıkması veya itiraf etme ihtimalidir. Ancak ta'zir cezası uygulanabilir.⁴⁰

v. Yusuf kıssasının anlatıldığı “*Bunun üzerine Yusuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini (aramaya) başladı. Sonra da onu, kardeşinin yükünden çıkarttı. İşte biz Yusuf'a böyle bir tedbir öğrettik, yoksa kralın kanununa göre kardeşini tutamayacaktı. Ancak Allah'ın dilemesi hariç.*”⁴¹ ayette işaret edildiği gibi çalınan mal masumun yanında bulunabilir.⁴² Bu delille parmak izinin başkaları tarafından olay yerinde bırakılabileceği ima edilmiştir.

2. Bazı Malikiler,⁴³ Ahmed b. Hanbel,⁴⁴ İbn Kayyim⁴⁵ ve İbn Teymiyye⁴⁶ karinelerle had uygulanabileceği görüşündedir. Çağdaş İslam

38 Semrut, el-Karine, s. 210.

39 Cüheni, “İsbatu'l-Cerâimî's-Sirkati bi'l-Karainî't-Tıbbiyye”, s. 690; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 575; Ferhat, “İsbatu't-Taharruşî'l-Cinsi”, s. 1248; es-Saidi, “İsbatu'l-Kısas”, s. 651,652; Kurun, “el-Basmatu'l-Verasiyye”, s. 491; Sabri Erturhan, “İslâm Hukukunda Şüpheden Sanığın Yararlanması İlkesi (In Dubio Pro Reo)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.4, sayı: 2, Sivas 2002, s. 189.

40 Hasan b. Muhammed Sefer, “Turuku'l-Hükmiyye fi'l-Karain”, *MMFİ*, c. 12, sayı: II, s. 344; Kurun, “el-Basmatu'l-Verasiyye”, s. 491; Akşit, İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları, s. 100.

41 Yusuf:12/76

42 el-Muhus, “İsbatü Cerimetî'l-İğtisab”, s. 1019.

43 İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, II, 440; Ebû Ömer Cemaleddin Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi İbn Abdilber Nemerî, *el-Kaфі fi Fikhi Ehli'l-Medine, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye*, Beyrut 1992, s. 578; İbn Kudâme, *el-Muğni*, c. XII, s. 501; Beroje, Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından İslâm İspat Hukuku, s. 284.

44 Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî İbn Kudâme, *el-Kaфі*, Daru Hicr, Cize, 1997, c. V, s. 427; Ebu Abdillâh Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb b. İbn Kayyim el-Cevziyye, *Turuku'l-Hükmiyye fi's-Siyaset's-Ser'iyye*, Daru Alemi'l-Fevaid, ts., I, 11; Behnesi, *el-Ceraim fi'l-Fikhi'l-İslâmî*, s. 142; Beroje, Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından İslâm İspat Hukuku, s. 284.

45 İbn Kayyim, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 10.

46 Ebû'l-Berekat Mecdüddin Abdüsselam b. Abdullah İbn Teymiyye, *el-Muharrer fi'l-Fikhi ala*

hukukçularından Terhuni,⁴⁷ Amr es-Sebil ve İbrahim el-Muhus fukahanın görüşlerinden tahriçle had davalarında kalımsal delillerle ceza verilebileceğini savunmaktadır.⁴⁸ Bu görüşteki İslam hukukçularının delilleri şunlardır:

i. Hz. Peygamber ve Hulefa-i Raşidin döneminde karinelerle had cezası uygulanmıştır.⁴⁹

Hz. Ömer dul veya bakire olduğu bilinen hamile kadına had uygulamıştır.⁵⁰ Hz. Ömer'den nakledilen “*Beyyine, hamilelik ve itiraf olursa Allah'ın kitabında evli erkek ve kadına recm cezası haktır.*”⁵¹ sözü de delil olarak gösterilmektedir.⁵² Hz. Ali evli olmayan kadına hamilelik karinesiyle zina haddi uygulanacağını belirtmektedir.⁵³ Hz. Ömer ve İbn Mesud koku karinesiyle içki haddi uygulamıştır. Hz. Osman kustuğu görülen kişiye içki haddi uygulanmıştır. Sahabe döneminde itiraf etmese bile çalıntı mal yanında bulunan kişiye sirkat haddi uygulanmıştır.⁵⁴

ii. Hanefilere göre kat'î karineyle had cezası uygulanabilir. Örneğin elinde kanlı bıçak olan birinin yanında yerde yatan öldürülmüş insan varsa bu kişi katil kabul edilir.⁵⁵

Mezhebi'l-İmam Ahmed b. Hanbel, Daru'l-kütübî'l-Arabi, Beyrut, ts, c. II, s. 156.

47 Terhuni, *Huciiyetü'l-Karain*, s. 269

48 Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 524; eş-Şimrani, “Devru't-Tahlili't-Tibbiyye”, s. 603; el-Cüheni, “İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati”, s. 690; Zeydan, *Nizamü'l-Kaza fi's-Şeriatî'l-İslâmiyye*, s. 221.

49 İbn Kudame, *el-Muğni*, XII, 501; İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 11; Ayni, *el-Binâye*, VIII, 313; Terhuni, *Huciiyetü'l-Karain*, s. 263; Beroje, *Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından İslâm İspat Hukuku*, ss. 284-285.

50 İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid*, II, 440; İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 11; Zeydan, *Nizamü'l-Kaza fi's-Şeriatî'l-İslâmiyye*, s. 221; Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 524.

51 Buhari, *es-Sahih*, Hudud, 30; Müslim, *Sahih*, Hudud, 4; Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyeri Malik b. Enes, *el-Muvatta*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut 1997, c. II, s. 383.

52 İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, ss. 11-12; Terhuni, *Huciiyetü'l-Karain*, s. 263; Semrut, *el-Karine*, s. 199; Kurun, “el-Basmatu'l-Virasiyye”, s. 136 el-Muhus, “İsbatü Cerimetü'l-İğtisab”, s. 1016.

53 Semrut, *el-Karine*, s. 202

54 İbn Kudame, *el-Muğni*, XII, 501; İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 12; Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 525; Terhuni, *Huciiyetü'l-Karain*, ss. 263-264; Semrut, *el-Karine*, s. 205; Kurun, “el-Basmatu'l-Virasiyye”, s. 136; Kurun, “el-Basmatu'l-Virasiyye”, s. 136; el-Muhus, “İsbatü Cerimetü'l-İğtisab”, s. 1018; Davut Yaylalı, “Karine”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA Yay., İstanbul 2001, c. XXIV, ss. 492-493.

55 Mecelle, md.1741; Vehbe Zuhayli, *el-Fikhu'l-İslam ve Edilletuhu*, Daru'l-Fikr, Dimeşk, 1985, VI, 392; Semrut, *el-Karine*, s. 198; Abdülkadir İdris, *el-İsbât bi'l-karâin fi'l-fikhi'l-İslami*, (Yüksek Lisans tezi), Dârü's-Sekâfe, Amman 2010, s. 168.

iii. Suç mahallinde bulunan parmak iziyle zanlının parmak izi uyuşuyorsa hakim kanaatine göre had cezası verebilir. Nitekim Tarablusi ve İbn Ferhun kuvvetli karinenin şahadet derecesinde olduğunu kabul etmektedir.⁵⁶

iv. Kat'î karine beyyine/şahitlik ve ikrardan daha kuvvetli bir delildir. Çünkü şahadet ve ikrarın yalan veya doğruluğu muhtemeldir.⁵⁷

C. Cinayet Suçlarında Parmak İzinin İspat Değeri

İslam Ceza Hukukunda Cinayet suçlarıyla cana ve organa yönelik suçlar kastedilmekte olup cezası kısas ve diyet olarak belirlenmiştir. Hadlerde olduğu gibi cinayet suçlarının ispatı ve uygulanması bir takım esaslara bağlanmıştır.⁵⁸ Söz konusu şartlar klasik kaynaklarımızda detaylı olarak incelendiğinden burada tekrarlamak istemiyoruz.

Şahadet ve ikrar ile ispatlanan cinayet ve yaralama suçlarında kısas cezasının uygulanabileceği konusunda ittifak eden İslam hukukçuları⁵⁹ parmak iziyle kısas uygulanması konusunda ise ihtilaf etmiştir.⁶⁰ Bu konuda iki görüş oluşmuştur.

1. Adam öldürme suçlarında parmak iziyle kısas uygulanmaz. İslam hukukçularının çoğunluğu bu görüştedir. Çünkü kısas cezası ikrar ve şahitle ispatlandığında uygulanır.⁶¹ Bu görüşteki fakihlerin delilleri şunlardır:

i. Parmak izinin başka bir şahsa benzeme ihtimali olmaması sebebiyle kişiye aitliği kesin olsa da sahibinin cinayet işlediğine delaleti şüphelidir. Olay yerinde parmak izi bulunması halinde iki ihtimal söz konusudur.

Birinci olarak şüphelinin parmak iziyle cinayet aletinde veya olay yerindeki parmak izi uyuşmadığında zanlının suçsuz olduğu ispatlanmış olur.

56 İbn Ferhun, *Tabsiratu'l-Hükkam*, II, 102; el-Muhus, "İsbatü Cerimetü'l-İğtisab", s. 1019.

57 İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 12; Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 526; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 576; Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 264.

58 Serahsi, *Mebsut*, c. XXVI, s. 167.

59 İbn Kudame, *el-Muğni*, c. XIV, s. 127; Ayni, *el-Binâye*, c. VIII, s. 538.

60 Ahmed Fethi Behnesi, *Nazariyyetü'l-İsbat fi'l-Fıkhü'l-Cinaiyyi'l-İslâmî*, Dârü's-Şürûk, Beyrut, 1983, s. 201; Rufai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 311.

61 İbn Kudame, *Muğni*, c. XII, s. 377; Kasani, *Bedaiu's-Sanai*, c. VII, s. 59; Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 527.

İkinci olarak şüphelinin parmak iziyle suç aletindeki veya olay yerindeki parmak izinin uyuşması kişinin orada olduğuna delalet eder ancak katil olduğuna delalet etmez.⁶² Hz. Ali döneminde yaşanan bir olaydan da bu sonuca ulaşmak mümkündür. Şöyle ki, Hz. Ali'nin halifeliği döneminde harabe bir yerde öldürülenin yanında elinde kanlı bir bıçakla bulunan kişi Hz. Ali'ye getirilir. Kendine yöneltilen soruya “onu ben öldürdüm” diye cevap verince Hz. Ali kısas uygulanmasını emreder. Götürülürken koşarak gelen bir kişi görevlilere “Acele etmeyin, onu tekrar Hz. Ali'nin huzuruna çıkarın” der. Onlar da götürürler. Bu esnada gerçek suçlu Hz. Ali'ye, onu öldüren kişinin kendisi olduğunu söyler. Hz. Ali cinayetle suçlanan kişiye öldürmediği halde niçin öldürdüm dediğini sorunca insanlar beni ölen adamın yanında elimde kanlı bıçakla yakaladılar öldürmediğimi söyleyemedim der. Gerçek katil suçunu itiraf etmeseydi karineyle masum bir insana kısas yapılacaktı. Bu durum zanlı olay yerinde olsa bile mutlaka katil olduğuna işaret etmediğini göstermektedir.⁶³

ii. Müslim'de nakledilen hadise göre⁶⁴ Hz. Peygamber Yahudilerle arasında düşmanlık olması ve kendi mahallelerinde ölü bulunması rağmen Abdullah b. Sehl'e karşılık kisası değil kasameyi emretmiştir. Bu olayda düşmanlık ve ölünün mahallerinde olması gibi iki karineye rağmen Hz. Peygamber kısas uygulamamıştır. Bu durum parmak iziyle kısas uygulanamayacağını göstermektedir. Çünkü sadece karine kısas uygulamak için yeterli olsaydı Hz. Peygamber uygulardı.⁶⁵

iii. Şüphe halinde hadler düşürüldüğüne göre daha ihtiyatlı davranılması gereken kısas cezası da şüphe halinde düşürülmelidir.⁶⁶ Zanlının affedilmesindeki hata organ veya can kaybına neden olan cezalandırmadaki hatadan daha hayırlıdır.⁶⁷ Çünkü karinenin olaya delaleti açık değildir. Aksi halde makasıd-ı

62 Hasan es-Seyyid Hamid Hattab, “el-Karain Tıbbiyye muasıra ve Eseruhe fi isbatı'z-Zina” *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, c. III, s. 1150 ; es-Saidi, “İsbatu'l-Kisas”, s. 654.

63 Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 279; es-Saidi, “İsbatu'l-Kisas”, ss. 651- 652.

64 Müslim, *el-Kasame ve'l-Muharibin ve'l-Kisas ve'd-Diyât*, 1. Hadisin benzer rivayeti için bk. Buhari, *Ahkâm*, 38.

65 Şemseddin Hatib Muhammed b. Ahmed Kahiri Şafî Şirbini, *Muğni'l-Muhtac*, Daru'l-Mağrife, Beyrut 1997, c. IV, s. 144; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 599; Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 277, 278; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, “et-Te'silü'ş-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain”, s. 95; Semrut, *el-Karine*, s. 218; Hasan, “el-İlmü bi'l-Karine”, s. 139; Kurun, “el-Basmatu'l-Verasiyye”, s. 473.

66 Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 527; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, “et-Te'silü'ş-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain”, s. 96; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 601.

67 Hasan, “el-İlmü bi'l-Karine”, s. 139.

şeriaya aykırı olarak masum insanlar canını ve organını kaybedebilir. Buradaki asıl gaye yargılamada zan ve tahmine dayalı hüküm vermeyi önlemektir.⁶⁸

2. Hanefilerden İbn Ğaras,⁶⁹ Malikilerden İbn Ferhun,⁷⁰ Hanbelilerden İbn Kayyim⁷¹ ve İbn Teymiyye,⁷² Ömer Muhammed es-Sebil⁷³ ve Muslih en-Neccar'a⁷⁴ göre parmak iziyle kısas cezası uygulanabilir.⁷⁵ Nitekim Mecellede de buna dolaylı olarak işaret edilmiştir.⁷⁶

Parmak iziyle kısas uygulanabileceğini savunan İslam hukukçularının görüşleri şunlardır:

i. Rivayete göre, Ureyne kabilesinden Medine'ye Müslüman olmak için gelen birkaç kişi geri dönerken şehrin dışında otlayan zekât hayvanlarının çobanı ile karşılaşır ve onu öldürürler. Hz. Peygamber suç faillerini tespit ettirebilmek için olay yerindeki ayak izlerini kâiflere incelettirir ve suçluların yakalanması için kâiflerle birlikte yirmi kişiyi gönderir. Kâifler, olay yerindeki izlerle Ureynenilerin ayak izlerinin aynı olduğunu tespit edince Ureynenilerin suçlu olduğu ispatlanır ve cezalandırılırlar.⁷⁷ Bazı âlimlere göre kâiflerin verdiği bilgilere göre bu cezaya çarptırılırlar.⁷⁸

68 Ali Bardakoğlu, "İsbat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA Yay., İstanbul 2000, c. XXII, s. 492.

69 Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki İbn Abidin, *Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerh-i Tenvîri'l-Ebsâr, Dâru Âlemi'l-Kütüb*, Riyad 2003, c. VIII, s. 23; İbn Nuceym, *Bahru'r-Raik*, c. VII, s. 224; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 597; Kurun, "el-Basmatu'l-Verasiyye", s. 470; İbrahim b. Salih b. İbrahim et-Tenem, "İsbatü'l-İ'tidai ale'n-Nefs ve ale'l-Ğayr bi'l-Karâini't-Tibbiye", *Mutemeru'l-Karâini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy.2014, s. 553 ; Hasan, "el-İlmü bi'l-Karine", s. 137; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, "et-Te'silü'ş-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain", s. 95.

70 Mustafa Zuhayli, *Vesailu'l-İsbat*, s. 527; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 598; Semrut, *el-Karine*, s. 198; Kurun, "el-Basmatu'l-Verasiyye", s. 470; Hasan, "el-İlmü bi'l-Karine", s. 137; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, "et-Te'silü'ş-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain", s. 95.

71 İbn Kayyim, *Turuku'l-Hükmiye*, I, 3-12.

72 İbn Teymiyye, *Mecmuu'l-Fetava*, c. XXVIII, s. 339.

73 Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 597; Cüheni, "İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati", s. 790

74 Cüheni, "İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati", s. 791

75 Semrut, *el-Karine*, s. 198; el-Muhus, "İsbatü Cerimeti'l-İğtisab", s. 1019; es-Saidi, "İsbatu'l-Kısas", s. 643; Muhammed b. Livah er-Rakkas, "el-Keşfü ani's-Sumum bi'l-Karâini't-Tibbiyye", *Mutemeru'l-Karâini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy. 2014, c. II, s. 727; Hasan "el-İlmü bi'l-Karine", s. 135,137; Kurun, "el-Basmatu'l-Verasiyye", s. 470.

76 Mecelle, md. 1741. ilgili madde şu şekildedir. "Karine-i katia hadd-i yakine baliğ olan emare-dir."

77 Buhari, *es-Sahih*, Meğazi, 36, Hudud, 18.

78 İbn Kayyim, *Turuku'l-Hükmiyye*, s. 274.

ii. İbn Abidin, İbn Ğaras'tan şöyle nakletmektedir. "Bir kişinin elinde kana bulanmış bıçakla bir mekândan korkarak acele ile çıktığı görüldükten sonra o mekâna girildiğinde öldürülmüş bir şahıs görülürse, yanında başka biri de yoksa zahire göre cinayetten sorumlu tutulur. Çünkü kimse onun katil olduğundan şüphelenmez. Delille ispatlamadıkça onu başkasının öldürdüğü veya intihar ettiği sözüne de iltifat edilmez."⁷⁹

iii. Hz. Peygamber Bedir Savaşı'nda Ebu Cehil'i kimin öldürdüğünü, kılıçtaki kanı inceleyerek tespit edilmiştir.⁸⁰

iv. Huveyyisa ve Muhayyisa hadisi olarak da bilinen rivayette karine cinayette delil olarak kullanılmıştır. Buradaki delil aralarında düşmanlık olduğu bilinen Abdullah b. Sehl'in Yahudilerin mahallesinde öldürülmüş olarak bulunmasıdır. Sonuç olarak düşmanlık karinesiyle kasameye hükmedilmiştir.⁸¹

v. Bireysel ve sosyal güvenliğin sağlanması, istikrarın korunması, zarurat-ı hamsenin muhafazası ve makasad-ı şeria suç davalarında parmak izinin delil kabul edilerek ceza uygulanmasını gerektirir. Aksi halde masumların hakları korunamamış olur. Suçlular soruşturmalarda kolaylıkla aklanır.⁸²

Değerlendirme ve Sonuç

Parmak iziyle had ve kısas cezalarının uygulanmasında ihtilaf eden İslam hukukçuları görüşlerini ayet ve hadis ile sahabe ve hulafai raşidin dönemi uygulamalarına dayandırmıştır.

Parmak iziyle had ve kısas cezalarının uygulanabileceği değerlendirmelerini şöyle sıralamak mümkündür

1. "Gücünüz yettiği oranda Müslümanlardan hadleri düşürünüz," hadisi kat'î karinelerle hadlerin düşürülmesi anlamına gelmez. Çünkü hadis şüpheli olan zayıf karineleri kapsamaktadır.⁸³

Had ve kısas cezası gerektiren suçlarda genelde karinenin özelde ise parmak izinin delil olarak kabul edilmemesinin temel nedeni kaynağı hadise

79 İbn Abidin, *Reddül-Muhtar*, c. VIII, s. 23; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, "et-Te'silü'ş-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain", s. 96; Hasan, "el-İlmü bi'l-Karine", s. 138; Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 185; Semrut, *el-Karine*, s. 198.

80 İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 11; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 601; Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 185; es-Saidi, "İsbatu'l-Kisas", s. 645.

81 İbn Ferhun, *Tabsiratu'l-Hükkam*, c. II, s. 102.

82 Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 603.

83 Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 262.

dayanan, şüphe esnasında hadlerin düşürülmesi ilkesi ile can ve organ kayıplarında ihtiyatlı davranılması, telafisi mümkün olmayan hatalara düşülmesi kaygısıdır. Bu görüşteki fakihler adaletin karinelerle sağlanamayacağına inanarak daha güçlü olduğunu düşündükleri vasıtalarla hükmetmeyi tercih etmektedir.

Bazı delillerin zanna dayandığı ve hakimi yanıltacağı görüşü dikkate alınmalıdır. Çünkü delillerin adaleti yanıltmak için kullanılabileceğinin örneklerine Kur'an'da rastlıyoruz. Hz. Yakub'un oğulları Hz. Yusuf'u kurtların yediğini kanlı gömleğiyle ispatlamaya çalışmıştır.⁸⁴ Bu nedenle hakim karinenin yanıltıcı olabilme ihtimalini de dikkate alarak ihtiyatlı ve titiz bir araştırmayla doğru delilleri kullanmalıdır. Örneğin içki kokusu her zaman sürb haddini gerektirmeyebilir. Çünkü ağzı çalkalama, su zannetme, tedavi amaçlı kullanma ve tehditle zorla içirilme gibi nedenlerle de içki kullanılmış olabilir.

Bu nedenle günümüzde bir çok adli ve idari davaların karara bağlanmasında delil olarak kullanılan parmak izinin de güçlü ve zayıf yanları dikkate alınmalıdır. Değişmezlik ve benzemezlik özelliği parmak izinin güçlü yanlarını⁸⁵ oluştururken laboratuarda gerek insandan gerekse teknolojik imkanlardan kaynaklanan bazı nedenlerle hatalı işlem yapılabilmesi,⁸⁶ olay yerinde olmasının zanlının suçluluğuna kesin olarak delalet etmemesi ve DNA alanındaki araştırmalar neticesinde suçun ispatında eski önemini kaybetmesi zayıf yanlarını oluşturur.

Had ve kısas cezalarının uygulanmasında ispat vasıtası olduğu konusunda ittifak edilen şahadet ve ikrarın da güçlü ve zayıf yanlarının olduğunu görmekteyiz. Hatta şahadet ve ikrar gibi ispat vasıtalarında hakimın yanıltılmasının daha kolay olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü insanlar yalancı şahitlik veya ikrarla adaleti yanıltabilir.⁸⁷ Ama parmak izinde yalan olma ihtimali yoktur. Başka bir ifadeyle şahitlik ve ikrar subjektif delil iken parmak izi objektif delildir. İnsanların güvenilirliklerini yitmeleri ve ahlaki zaafı günümüzde objektif delillere güvenmeyi gerektirir. Bu durumu Hz. Peygamber şöyle ifade etmektedir: *“Ben bir beşerim Sizler aranızdaki ihtilafları zaman zaman bana getiriyorsunuz. Sizden bir taraf diğer tarafa göre delilini daha*

84 Yusuf 12/17,18.

85 es-Saidi, “İsbatu'l-Kıyas”, 651; Kök, “Parmak İzi”, s. 6, 7.

86 eş-Şimrani, “Devru't-Tahlili't-Tibbiye”, s. 613.

87 Bk. Bayındır, İslam Muhakeme Hukuku, ss. 200-212.

iyi ifade edebilir. Ben de dinlediğimi dikkate alarak lehine hükmedebilirim. Fakat kimin lehine kardeşinin hakkından bir şey alıp verdimse sakın bunu kabul etmesin. Zahire göre verdiğim hükümle ona ancak ateşten bir parça vermiş olurum."⁸⁸ Bugün parmak izi zanlının kimliğini kesin olarak belirlemesi nedeniyle klasik ispat vasıtalarından daha kuvvetli bir nitelik kazanmıştır. Çünkü her insanın kendine özel parmak izi bulunmaktadır.⁸⁹ Bu yönüyle bir takım deliller şahitlik ve ikrardan daha kuvvetli olabilir.⁹⁰

İkrar çoğu zaman gerçekle uyuşmaz. Nadiren vicdan azabı ve pişmanlık sonucu gerçeği yansıtır. Bazen tehdit sonucu bazen de sevdiklerini koruma maksatlı ikrarların yapıldığı bilinmektedir. Cinayet soruşturmacılarının ve psikologların ifadelerine göre şahitlikte bir takım zorluklar yaşanabilmektedir. Örneğin duygu, düşünce ve sinir yapısı şahitliği etkilemektedir. Noksanlıklar, eklemeler ve değişiklikler yapılabilmektedir. Unutmalar yaşanabilmektedir. Aynı şahıstan çelişkili ifadeler alınabilmektedir. Yalancı şahitlikler yapılabilmektedir.⁹¹ Aynı şekilde başta ikrarda bulunan kişi daha sonra ikrarından dönebilmektedir.

Teknik ve biyolojik delillerde şüphe olasılığı şahitlik ve ikrara göre daha azdır. Parmak izleri olay yerinde bilimsel metotlarla titiz bir şekilde toplanmakta ve laboratuvarlarda incelenmektedir. Bu çalışma bir ekip tarafından yürütülmektedir. Dolayısıyla hata payı çok düşüktür. Bu durum parmak izini güçlü ispat vasıtası yaparak⁹² hırsızlık haddinin ispatında ikrar veya şahadetten daha kuvvetli delil olduğunu göstermektedir.⁹³

Bu yaklaşımı bazı klasik dönem fakihlerinde de görmekteyiz. Örneğin Şafii fakihlerinden Remli kaifin kararının daha kuvvetli olduğu bazı durumlarda ikrara tercih edileceğini ifade etmektedir.⁹⁴ Buradan bazı durumlarda parmak izinin şahit ve ikrardan daha güvenilir olabileceği sonucuna ulaşabiliriz.

88 Buhari, *Sahih*, Şehadat, 27; Müslim, *Sahih*, Akziye, 4.

89 Ömer, *el-Müsteceddât fi Vesaili'l-İsbat*, s. 379; el-Muhaysin, "Eseru'l-Karainü't-Tıbbiyye", s. 1163.

90 İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, ss. 12-14.

91 Muhammed Bedr el-Minyâvî, "el-Karâin fi'l-Fıkhı'l-İslâm ale Davi'd-Dirâsâti'l-Kânuniyye-ti'l-Muâsıra", *Mecelletü Mecmai'l-Fıkhı'l-İslami*, c. 12, sayı: 3, 2000, s. 56.

92 İclan, el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra, ss. 653-654; Ömer, el-Müsteceddât fi Vesaili'l-İsbat, s. 379.

93 İbn Kayyım, *Turuku'l-Hükmiyye*, c. I, s. 8; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 576.

94 Remli, *Nihayetü'l-Muhtac*, c. V, s. 463; Rifai, *el-Basamatu'l-Verasiyye*, s. 223.

Yalancı şahitlik yapma ve ikrarda bulunma ihtimalini değerlendirdiğimizde durum daha iyi anlaşılmaktadır.

Şüphe kapsamında araştırılması gereken önemli bir konu da başka delil olmadan sadece parmak iziyle had veya kısas cezalarının uygulanıp uygulanmayacağı, destekleyici diğer delillere ihtiyaç duyulup duyulmadığıdır. Karinenin ispat vasıtası olduğunu savunan fakihler had ve kısas cezalarının tek karineyle infaz edilebileceği görüşündedir. Örneğin sadece hamilelik karinesiyle zina haddi, koku veya kusmayla içki haddi, malın şüphelinin yanında bulunmasıyla hırsızlık hadi uygulanmıştır.⁹⁵

2. Parmak iziyle had ve kısas cezalarının uygulanamayacağını savunan fakihlerin önemli delillerinden birisi de sahabe ve hulefai raşid döneminde karinelerle hırsızlık haddi uygulanmadığı iddiasıdır.

İddia edildiğinin aksine sahabe ve hulefai raşidin döneminde kuvvetli delillerle had cezası uygulanmıştır. Örneğin evli olmayan veya kocası olduğu bilinmeyen kadına hamilelik karinesiyle zina haddi; koku, kusma ve sarhoşluk karineleriyle şübh haddi; çalınan mal yanında bulunan zanlıya sirkat haddi uygulanmıştır.

“Şâyet delilsiz birisini recm etseydim, şu kadını recm ederdim.”⁹⁶ hadisi aslında kuvvetli delille had uygulanabileceğine işaret etmektedir. Hz. Peygamberin had uygulamamasının nedeni karinenin zinayı ispatlayacak kuvvette olmamasıdır. Çünkü bir eve erkeklerin girmesi zina yapıldığını ispatlamaz.⁹⁷

İddia edildiği gibi Hz Ali harabede maktulün yanında elinde kanlı bıçakla bulunan kişiye kısas uygulanmasına karineyle hükmetmemiştir. Çünkü kısasa hükmedilmesinin nedeni karineden ziyade zanlının yalan itirafta bulunmasındadır. Zanlı öldürdüğünü itiraf ettiği için Hz. Ali kısasla cezalandırılmasına hükmetmiştir.⁹⁸ Dolayısıyla kanlı bıçak delil kabul edilerek masum biri haksız yere öldürülmüş olacaktı savı mesnetsizdir. Aslında bu olay daha güçlü delille çatışmayan delille had cezası uygulanabileceğinin güzel bir örneğidir. Çünkü kanlı bıçak elinde tutanın kısas edilmesine delil iken gerçek suçlunun itiraf etmesiyle kısas düşmüştür.

95 Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslam*, c. VI, s. 392; Semrut, *el-Karine*, s. 198;

96 Buhârî, *es-Sahih*, Talâk, 29; Müslim, *Sahih*, Liân, 13.

97 el-Cüheni, “İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati”, s. 680; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, “et-Te'silü's-Şeriyyyü li'l-Ameli bi'l-Karain”, s. 78; Kurun, “el-Basmatu'l-Virasiyye”, s. 466.

98 Terhuni, *Hucuyyetü'l-Karain*, s. 280.

3. Kur'an'dan bazı ayetler kişinin suçlu ya da suçsuzluğunun Parmak iziyle ispatlanabileceğine işaret etmektedir.⁹⁹

"Evet, bizim onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter."¹⁰⁰ ayeti parmak izinin kişiye özel değişmez ve benzemez nitelikte olduğuna dikkat çekilmektedir. "O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder."¹⁰¹ ayeti ise her ne kadar ahiretle ilgiliyse de dünya işlerinde özellikle suçun ispatlanmasında şahit ve ikrar derecesinde delil olabileceğine işaret olarak değerlendirilebilir.

Kur'an'da sahte delillerle mahkeminin yanıtlanabileceğine işaret edilmektedir. Söz konusu ayet şu şekildedir: "Ey babamız! dediler, biz yarışmak üzere uzaklaştık; Yusuf'u eşyamızın yanında bırakmıştık. (Ne yazık ki) onu kurt yemiştir! Fakat biz doğru söyleyenler olsak da sen bize inanmazsın. Gömleğinin üstünde sahte bir kan ile geldiler. (Ya'kub) dedi ki: Bilakis nefisleriniz size (kötü) bir işi güzel gösterdi. Artık (bana düşen) hakkıyla sabretmektir. Anlattığımız karşısında (bana) yardım edecek olan, ancak Allah'tır.¹⁰² Ayette yer alan "demin kezibin" ifadesinden Hz. Yusuf'un kardeşlerinin yalan söylediği ortaya çıkmaktadır. Babaları Hz. Yakub gömleğin yırtık olmamasından bu sonuca ulaşmıştır. Yalan söylediklerini sağlam gömlekle ispatlamıştır.¹⁰³ Günümüz şartlarında ise kan tahlilleriyle insana ait olmadığı çok rahat bir şekilde tespit edilebilmektedir. Ayetten kan örnekleriyle zanlının suçlu olup olmayacağını tespit edilebileceği de ortaya çıkmaktadır.

"Yusuf: Asıl kendisi benim nefsimden murat almak istedi dedi. Kadının akrabasından biri şöyle şahitlik etti: «Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, bu ise yalancılardandır. Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. Bu ise doğru söyleyenlerdendir. (Kocası, Yusuf'un gömleğinin) arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (kadına): «Şüphesiz, dedi; bu, sizin tuzağımızdır. Sizin tuzağımız gerçekten büyüktür»¹⁰⁴ ayetinden yola çıkan bir takım İslam hukukçularını karinelerin ispat vasıtası olarak kullanılabileceğini kararlaştırmıştır.¹⁰⁵

99 es-Saidi, "İsbatu'l-Kıyas", s. 645.

100 Kıyame: 75/4.

101 Yasin: 36/65.

102 Yusuf:12/17, 18.

103 İbn Ferhun, *Tabsiratu'l-Hükkam*, c. II, s. 101; Zeydan, *Nizamü'l-Kaza fı Ş-Şeriatü'l-İslâmiyye*, s. 220.

104 Yusuf: 12/26, 28.

105 İbn Ferhun, *Tabsiratu'l-Hükkam*, c. II, s. 102.

Bu ayetlere şer'u men gablena/daha önceki ümmetlerin şeriatları olduğu için itiraz edilmesi haklı bir eleştiri niteliğinde değildir. Çünkü Kur'an'daki bütün ayetler Müslümanların faydasıdır.¹⁰⁶ Bazı fıkıh usulcülerine göre nesh olmadığı sürece delil hükmündedir.¹⁰⁷

4. Adli tıp ve laboratuvar incelemeleriyle yeni çıkan ispat vasıtalarından yararlanmak adaletin sağlanması için hem ihtiyaç hem de zorunluluktur.

Cana ve mala yönelik suç işleme yöntemlerinin ve suç çeşitlerinin değişmesi ispat vasıtalarının yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Çünkü İnternet suçlarında olduğu gibi günümüzde bazı suçları klasik yollarla ispatlamak oldukça zordur. Bu nedenle hakimlerin ve emniyet güçlerinin suçla mücadele ve suçu aydınlatmada çağın bilimsel gelişmelerinden faydalanmaları gerekir.

5. Parmak izinin had ve kıstasta ispat vasıtası olup olmayacağı içtihadî bir konudur.¹⁰⁸ Çünkü ispat vasıtaları taabbudî delil değildir.¹⁰⁹ Dolayısıyla naslarla sınırlandırılmamıştır.

Hanbelilerden İbn Kayyım, İbn Teymiyye Malikilerden İbn Ferhun ve Hanefilerden İbnü'l-Ğaras gibi İslam hukukçularına göre suçun ispat vasıtaları klasik kaynaklarımızda yer alan şahitlik ve ikrar sınırlandırılmamıştır. Gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlayan her nevi kat'î delil mahkeme tarafından ispat vasıtası olarak değerlendirilebilir.¹¹⁰ İslam hukukçuları hadleri sadece şahit veya ikrar deliliyle uygulamamıştır. Karinelerle de had ve kıstas cezaları uygulanmıştır.

Parmak izinin hukuki değeri delil ve ispat hürriyeti kapsamında mutlak veya mukayyed olup olmamasına göre değerlendirildiğinde akla ilk gelen "Eşyada asıl olan ibahadır" külli kaidesidir. Alimler zamanının hamilelik, koku, kıyafe gibi karinelerinden suçun ispatında yararlanmış ve ceza tatbik etmiştir. Zamanla yeni ispat vasıtaları oluşabilir. Meşru olmak kaydıyla adaletin sağlanması için gerçeği ortaya çıkaran her delilden istifade

106 İbn Ferhun, *Tabsiratü'l-Hükkam*, c. II, s. 102.

107 er-Rakkas, "el-Keşfü anî's-Sumum bi'l-Karaini't-Tıbbiyye", s. 728; Fehd b. Sa'd el-Cüheni, "et-Te'silü'ş-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain", s. 69; es-Saidi, "İsbatu'l-Kıstas", s. 645.

108 Ferhat, "İsbatu't-Taharruşi'l-Cinsi", s. 1249.

109 Abdülkerim b. Muhammed b. Ahmet es-Semail, "el-İhticac bi'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ale't-Teharruşi'l-Cinsi", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkıh*, yy. 2014, s. 1307

110 Ali Bardakoğlu, "Beyyine", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA Yay., İstanbul, 1992, c. IX, s. 97.

edilmelidir. Bunu yasaklayan bir nas bulunmamaktadır. Bu bağlamda parmak izi, kan, DNA, ses ve görüntü kaydı gibi deliller ortaya çıkmıştır.¹¹¹ Ancak delillerin meşruiyeti naslara ve makâsd-ı şerîaya aykırı olmama gibi kurallara bağlanmış bazı suçların tespitinde şahitlerin sayısında olduğu gibi özel şartlar belirlenmiştir.¹¹²

6. Had ve kısas suçların ispatında kriminal delillerin tamamen geçersiz sayılması yerine hakime takdir yetkisi verilmesi adaletin sağlanması bakımından daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Şahit ve ikrar olmadığında hakim adaletin tesisi için teknik ve biyolojik delillere başvurulmalıdır.¹¹³

Hakimi bağlayıcılığı bakımından ispat sistemi mukayyed ispat sistemi, mutlak ispat sistemi ve karışık ispat sistemi olmak üzere üç gruba ayrılır. Mukayyed ispat sisteminde önceden belirlenen deliller hakimi bağlayıcıdır. Kadı ikna olmasa bile buna göre hükmetmek zorundadır. Mutlak ispat sisteminde ise mukayyette olduğu gibi belirlenmiş şartlar yoktur. Davalı veya davacı haklılığını herhangi bir şekilde ispatlama hakkına sahiptir. Karışık ispat sistemi ise adında da anlaşılacağı gibi iki ispat sisteminin özelliklerini taşıyan ispat sistemidir.¹¹⁴

Parmak izi uzmanı olay yerinden aldığı örneklerle parmak izi sahibinden aldığı örnekleri karşılaştırarak zanlının orada olup olmadığını tespit eder. Uzmanın, parmak izi sahibinin suçlu olduğuna karar verme yetkisi yoktur. Bu yetki hakime aittir. Hakim yeni ispat vasıtalarıyla kanaatine göre hükmedebilir.¹¹⁵

Delile yakın derecesinde güvenen hakim ayet ve hadis gibi daha güçlü delillerle çatışmadığında had cezası verebilir.¹¹⁶

Zanlıdan alınan delillerle ile olay yerinden toplanan delillerin uyuşmaması suçsuzluğu ispatlar. Örneklerin uyuşması ise adaletin sağlanması yolunda önemli ipuçları verir. En azından zanlının olay yerinde olduğunu gösterir. Bu aşamada soruşturmacıların zanlının olay yerinde niçin olduğunu veya

111 Zeydan, *Nizamü'l-Kaza fi's-Şeriatü'l-İslâmiyye*, s. 222; Hattab, "el-Karain Tıbbiyye Muasra", s. 1116.

112 Kur'an, Bakara, 2/282; Talak, 65/2; Nur, 24/4; Nisa, 4/135.

113 Hasan, "el-İlmü bi'l-Karine", s. 107, 108; Yaylalı, "Karine", c. XXIV, s. 493.

114 el-Minyâvî, "el-Karâin fi'l-Fıkhü'l-İslâm", s. 49.

115 er-Rakkas, "el-Keşfü ani's-Sumum bi'l-Karaini't-Tıbbiyye", s. 763 Terhuni, *Hucciyyetü'l-Karain*, s. 54; el-Cüheni, "İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati", s. 690.

116 Krş. et-Tenem, "İsbatü'l-i'tidai ale'n-Nefs ve ale'l-Çayr bi'l-Karâini't-Tıbbiye", ss. 554-555.

zamanını ortaya çıkarması gerekir. Zanlının olay yerinde niçin bulunduğunu ve suç zamanında kendisinin olay yerinde olmadığını ispatlarsa hakimde suçsuzluğuna kanaat oluşur. Zanlı olay yerinde bulunma sebebini ve suç işlendiğinde nerede olduğunu ispatlayamazsa hakim suçlu olduğuna kanaat getirebilir.¹¹⁷ Zanlının parmak izinin olay yerinde bulunması suçta ortak olduğuna delil sayılabilir. Olaydaki rolü ise hakimin sorgusuyla ortaya çıkarılabilir.¹¹⁸

7. Kamu maslahatı parmak iziyle had ve kısas cezalarının uygulanmasını gerektirir.

Suçların ispatında ve suçlunun tespitinde parmak izi teknolojisinden yararlanmak kamuda adaletin sağlanması, suçla mücadele ve güvenliğin tesisi bakımından önemlidir.¹¹⁹ Suçun ispatında parmak izlerine itibar edilmemesi pek çok suçu ispatlanamaz hale getireceği için suçların artmasına neden olabilir.¹²⁰ Muhakemede zanlıların parmak izine itibar etmeksizin sadece şahit veya ikrarla cezalandırılmaya çalışılması kanunun boşluklarından faydalanarak suç işlemenin yolunu açar.

Gerek ittifak edilen gerekse ihtilaf edilen her ispat vasıtası belli riskleri beraberinde taşımaktadır. Cinayet davalarında zannı galiple hükmedilebilmesi parmak iziyle hükmedilebileceğini göstermektedir. Şahit ve ikrar olmadığında adaletin tesisi için hakimin başka delillere müracaat etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Bunların başında şüphesiz kat'î delil gelir.

Parmak izini ispat vasıtası olarak kabul etmeyenlerin delillerinin bir çoğu mefhumu muhalifiyle aslında kısas ve hadlerin infaz edilebileceğini savunan alimlerin görüşlerini desteklemektedir. Bu durum parmak iziyle had ve kısas cezası uygulanabileceğini savunanlarının delillerinin daha kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Fukahanın gerek had gerekse kısas cezalarının şahit ve ikrarla uygulanabileceği konusunda ittifak etmesinde şüphe halinde hadlerin düşürülmesi gibi dini referanslar etkili olduğu kadar dönemin güvenilir delil bulma arayışları da etkili olmuştur. Bu nedenle şahitliğin ve ikrarın

117 İclan, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, s. 636; Ömer, *el-Müsteceddât fi Vesaili'l-İsbat*, s. 379; Ebu'l-Hac, *Devru'l-Karaini'l-Hadise*, s. 46; Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 261; Cüheni, "İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati", s. 690.

118 Hudayr, "Devru Karaini't-Tibbiyye", s. 349.

119 Ebu'l-Hac, *Devru'l-Karaini'l-Hadise*, s. 45.

120 Terhuni, *Hucciyetü'l-Karain*, s. 290; Ebu'l-Hac, *Devru'l-Karaini'l-Hadise*, s. 46.

en güvenilir ispat vasıtası olarak kabul edilmesi anlaşılabilir bir durumdur. Ancak ispat vasıtalarının değerini dönemseller şartlara göre yapılan içtihatlarla sınırlamak her zaman can ve mal güvenliğini sağlamada yeterli olmayabilir.

Tıp ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler ispat hukukuna yeni imkanlar sunmuştur. Özellikle DNA analizleri failin kimliğinin tespitinde kesin sonuçlar vermektedir. Bu yönüyle yeni ispat vasıtalarının bir kısmı şahadet ve ikrar gibi en kuvvetli klasik ispat vasıtalarının önüne geçebilmektedir. Bu durum ceza muhakemesinde yeni bir dönemin başladığını göstermektedir. Adaletin sağlanmasını amaçlayan İslam hukukunda, ortaya çıkan bu yeni durumdan faydalanmaya mani bir nas tespit edilememiştir. Öyleyse dönemseller şartlardan kaynaklanan bazı içtihatların genel amaçların gerçekleşmesini engellemesine izin verilmemelidir. Örneğin toplu ölümlere neden olan intihar saldırılarında failerin kimlikleri genellikle DNA ve parmak izleriyle veya kamera kayıtları gibi teknik delillerle tespit edilmektedir. Şahit ve ikrar kuvvetinde olmadığı için kamera kayıtları ve parmak izlerini karine statüsünde değerlendirerek şüpheyle had cezasının düşürülmesi şeklindeki klasik yorumla faile had cezası verilmemesi adaleti ne kadar sağlar? Aynı ifadeyi hırsızlık suçları için de söyleyebiliriz. O halde değişmezlik ve benzemezlik vasıflarını dikkate alarak parmak iziyle hırsızlık ve cinayet suçlarında had ve kısas cezaları uygulanabilmelidir.

Kaynakça

- el- Abid, Ahmed b.Süleyman, “İsbatü'l-İğtisab bi'l-Karaini't- Tibbiyye Muasıra”, *Mutemeru'l-Karaini't- Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, III, ss.1061-1107.
- Akşit, Cevat, İslâm Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları, Kültür Basın Yayın Birliği, ts.
- el-Anzi, İbrahim b. Satm, *el-Basmatu'l-Virasiyye ve Devruhe fi'l-İsbati'l-Cinai beyneş-Şeriatil-İslamiyye ve'l-Kanuni'l-Vadi*, (Doktora tezi), Camiatü Nayf, 2004.
- Ayni, Mahmûd b. Ahmed b. Musa Hanefi, *el-Binaye fi Şerhi'l-Hidaye*, Dârü'l-Fikr, Beyrut ts.
- Bardakoğlu, Ali, “İsbat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA Yay., İstanbul 2000, XXII, ss. 492-495.
- “Beyyine”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA Yay., İstanbul 1992, IX, ss. 97-98.
- Bayındır, Abdulaziz, İslam Muhakeme Hukuku(Osmanlı Devri Uygulaması), Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015.
- Behnesi, Ahmed Fethi, *Nazariyyetü'l-isbat fi'l-fikhi'l-cinaiyyi'l-İslâmî*, Dârü's-Şürük, Beyrut 1983.
- el-Ceraim fi'l-Fikhi'l-İslâmî: Dirase Fıkhiyye Mukarene*, Dârü's-Şürük, Kahire 1988.
- Beroje, Sahip, Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından İslâm İspat Hukuku, Fecr Yayınları, Ankara 2007.
- Beyhaki , Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyyin b. Ali, *es-Sünenü'l-Kübra*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan ts.
- Buhari, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahih'i-Buhari*, Daru İbn Kesir, Beyrut 2002.

- Cüheni, Ahmed b. Muhammed b. Ayid er-Rifai, "İsbatu'l-Cerâimi's-Sirkati bi'l-Karaini't-Tibbiyye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, II, ss. 663-707.
- el-Cüheni, Fehd b. Sa'd, "et-Te'silü's-Şeriyü li'l-Ameli bi'l-Karain ve Eseruhe fi İsbati'l-Ahkam", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, I, ss. 57-104.
- Çalışkan, İbrahim, "İslâm Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989, c.12, ss. 367-397.
- Darekutni, Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed, *Sünenü'd-Dârekutni*, Müessesetü'r-Risale, yy. 2004.
- Ebü Bekr, Avaz Abdullah "Devru'l-Karain ve'l-Emârât fi'l-İsbât", *Mecelletü Mecma'i'l-Fkhi'l-İslami*, c. 12, sayı:III, ss. 355-453
- Ebü Davud, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani *Sünen*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad ts.
- Dağcı, Şamil, İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller, DİB Yayınları, Ankara 1996.
- Debur, Enver Mahmûd, *İsbatü'n-Neseb bi't-Tariki'l-Kıyafe fi'l-Fıkh-i'l-İslâmî*, Dârü's-Sekâfeti'l-Arabiyye, Kahire 1985.
- Ebu'l-Hac, Ziyad Abdulhamid Muhammed, *Devru'l-Karaini'l-Hadise fi'l-İsbat*, (Yüksek Lisans Tezi), Camiatu'l-İslamiyye, Gazze 2005.
- Erturhan, Sabri, "İslâm Hukukunda Şüpheden Sanığın Yararlanması İlkesi (In Dubio Pre Reo)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 4, sayı: 2, Sivas 2002, ss. 179-205.
- Ferhat, Ali Ahmet Salim, "İsbatu't-Taharruş'l-Cinsi bi'l-Karaini't-Tibbiyye Muasıra", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, III, ss. 1227-1278
- El-Feccal, Adil Abdulhamid "el-İsbat bi'l-Karain beyne'l-Hazri ve'l-İbaha Dirase Mukarane beyne'l-Kanun ve'l-Fıkh'i'l-İslami", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, I, ss. 215-268.
- Hakim en-Nisaburi, Ebü Abdullah İbnü'l-Beyyi' Muhammed, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, Daru'l-Harameyn, Kahire 1997.
- Hasan, Ömer Mahmut, "el-İlmü bi'l-Karine ve Eseruhu fi'l-Ahkam'i'l-Kazaiyye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, I, ss. 105-150.
- Hattab, Hasan es-Seyyid Hamid, "el-Karain Tibbiyye Muasıra ve Eseruhe fi isbati'z-Zina", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, III, ss. 1108-1158.
- Halid, Kevser Ahmet, *el-İsbatu'l-Cinai bi'l-Vesaili'l-İlmiyye Dirase Tahliliyye Mukarene*, Mektebetü't-Tefsir, Erbil 2007.
- Hudayr, Vefa Abdulmu'ti Vefa Halevi, "Devru Karaini't-Tibbiyye fi Tevcihi'l-Ahkam'i'l-Kazaiyye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fıkh*, yy. 2014, I, ss. 301-340.
- İbn Abidin, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki, *Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerh-i Tenviri'l-Ebsâr*, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad 2003.
- İbn Abdilber, Yusuf b. Abdullah b. Muhammed Kurtubi, *el-Kafi fi Fıkhî Ehli'l-Medîne*, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1992.
- İbn Ferhun, Burhaneddin İbrâhim b. Ali b. Muhammed, *Tebziratü'l-Hükkam fi Usulil-Akziye ve Menahicil-Ahkâm*, Daru'l-Kütübü'l-İlmi, Beyrut ts.
- İbn Kayyim, Ebu Abdillan Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb, *Turuku'l-Hükmiyye fi's-Siyaset's-Şer'iyye*, Daru Alemi'l-Fevaid, ts.
- İbn Kudame, Ebü Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî, *el-Muğni*, Daru âlemi'l-Kütüb, Riyad 1982.
- el-Kafi*, Daru Hicr, Cize 1997.
- İbn Mace, Ebü Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, *Sünenü ibn Mace*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad ts.

- İbn Nuceym, Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısri Hanefi, *el-Bahrü'r-Raik Şerhu Kenzi'd-Dekaik*, el-Mabatu'l-İlmiyye, ts.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Kurtubi, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihayetü'l-Muktesid*, Daru's-Selam, yy. 1995.
- İbn Teymiyye, Abdüsselam b. Abdullah, *el-Muharrer fi'l-Fikhi ala Mezhebi'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Daru'l-Kütübi'l-Arabi, Beyrut ts.
- İclan, Abdullah b. Süleyman b. Muhammed, *el-Kazau bi'l-Karaini'l-Muasıra*, Camiatu'l-İmam Muhammed b. Suud el-İslamiyye, Riyad 2006.
- İdris, Abdülkadir, *el-İsbât bi'l-Karâim fi'l-fikhi'l-İslami*, (Yüksek Lisans tezi), Dârü's-Sekâfe, Amman 2010.
- Kasani, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefi, *Bedâiu's-sanâi' fi Tertîbi'ş-Şerâi'*, Mekke 1986.
- Kurun, Zeyd b. Abdullah b. İbrahim Êli, "el-Basmatu'l-Virasiyye ve Eseruhe fi'l-İsbat", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, I, ss. 439-494.
- Kök, Ahmet Nezih "Parmak İzlerinin Delil Olarak Kullanılması", *AÜEHFD*, c. 7, sayı: 3-4, 2003, ss. 1-8.
- Malik, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyari, *el-Muvatta*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut 1997.
- Maverdi, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib, 1994, *el-Havi'l-Kebir hüve Şerhu Muhtasari'l-Müzeni*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut ts.
- Mevsili, Ebü'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdud, *el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtâr*, Pamuk Yayınları, İstanbul ts.
- Merginani, Ebü'l-Hasan Burhaneddin Ali b. Ebî Bekr, *el-Hidâye Şerhu Bidâyetü'l-Mübtedi*, İdaretü'l-Kur'ân ve'l-Ulumu'l-İslamiyye, (Leknevi'nin şerhiyle birlikte), Riyad ts.
- el-Minyâvî, Muhammed Bedr el-Minyâvî, "el-Karâim fi'l-Fikhi'l-İslam ale Davi'd-Dirâsâti'l-Kânuniyyeti'l-Muâsıra", *MMFİ*, c. 12, sayı:3, 2000, ss. 45-90.
- el-Muhaysin, Abdurrahman b. Abdullah b. Abdurrahman, "Eseru'l-Karainü't-Tibbiyye fi İsbati'z-Zina ve'l-Livat", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, III, ss. 1159-1226
- EL-Muhus, Yusuf b. Muhammed b. İbrahim, "İsbatü Cerimeti'l-İğtisab bi'l-Karaini'l-Muasıra", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, III, ss. 1001-1037.
- Mustafa Zuhayli, Muhammed, *Vesailu'l-İsbat fi'ş-Şeriatil-İslamiyye fi'l-Muamelatil-Medeniyye ve'l-Ahvâli'ş-Şahsiyye*, Mektebetü Dari'l-Beyan, Dimeşk 1982.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisaburi el-Haccac, *Sahih-i Müslim*, Daru Tayyibe, Riyad 2006.
- Ömer, Eyman Muhammed Ömer, *el-Müsteceddât fi Vesaili'l-İsbat fi'l-İbadat ve'l-Muamelat ve'l-Hukuk ve'l-Hudud ve'l-Cinayat*, Daru İbn Hazm, Beyrut 2010.
- er-Rakkas, Muhammed b. Livah " el-Keşfü anî's-Sumum bi'l-Karaini't-Tibbiyye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, yy. 2014, II, ss. 707-758.
- Remli, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Ensârî, *Nihayetü'l-Muhtac ila Şerhi'l-Minhac*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984.
- er-Rifâî, Abdurrahman Ahmed, *el-Basmatü'l-Virâsiyye ve Ahkâmuhâ fi'l-Fikhi'l-İslami ve'l-Kânûni'l-Vaz'i : Dirâse Fikhiyye Mukârene*, Menşuratü'l-Halebi el-Hukukiyye, Beyrut 2013.
- er-Rucûb, Selim Ali Müslim, *et-Teâruz ve't-Tercih fi Turukil-İsbât : Dirâse Fikhiyye Kânûniyye Mukârene*, Darü'n-Nefais, Amman 2012.
- es-Saidi, Re'fet b. Ali, "İsbatu'l-Kıyas bi'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Müstecidde", *Mutemeru'l-Karaini't-Tibbiyyeti'l-Muasıra ve Eseruhe fi'l-Fikh*, II, ss. 635-663
- Sefer, Hasan b. Muhammed, "Turuku'l-Hükmiyye fi'l-Karain", *MMFİ*, c. 12, sayı: 3, ss. 323-350.

- es-Semail, Abdulkerim b. Muhammed b. Ahmet, "el-İhticac bi'l-Karaini't-Tıbbiyetü'l-Muasıra ale't-Teharruşi'l-Cinsi", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy. 2014, III, ss. 1279-1356.
- Semrut, Vesam Ahmed, *el-Karine ve Eseruha fi İsbati'l-Cerime : Dirase Fıkhiyye Mukarene*, Menşuratü'l-Halebi el-Hukukiyye, Beyrut 2007.
- Es-Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *el-Mebsût*, Dâru'l-Mağrife, Beyrut ts.
- Süveylim, Muhammed Muhammed Ahmed, "Hucciyetü'l-İsbat bi'l-Karai fi'l-Fıkh-i-İslami ve'n-Nizami's-Suudiyyi ve Davabituhu", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy. 2014, I, ss. 151-215.
- eş-Şimrani, Abdullah b. Kasım, "Devru't-Tahlili't-tıbbiye fi'l-Cerâimi'l-Mucibe li'l-Hudud ve't-Teâzir", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy. 2014, II, ss. 589-634.
- Şirbini, Şemseddin Hatib Muhammed b. Ahmed Kahiri Şafî, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meâni Elfâzi'l-Minhâc*, Daru'l-Mağrife, Beyrut 1997.
- Tirmizi, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Serve es-Sülem, *Sünenü't-Tirmizi*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad ts.
- et-Tenem, İbrahim b. Salih b. İbrahim "İsbatü'l-İ'tidai ale'n-Nefs ve ale'l-Ğayr bi'l-Karâini't-Tıbbiye", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy. 2014, II, ss. 541-588.
- Terhuni, Muhammed Ahmed Dav, *Hucciyetü'l-Karain fi'l-İsbati'l-Cinai fi'l-Fıkh-i-İslâmî ve Kanuni'l-Vaz'i*, Câmiatu Karyunus, Bingazi 1993.
- Türcan, Talip, "Haber-i Vâhidlerin Hadd Cezaları Bakımından Kaynak Olma Değeri", *İslâmî Araştırmalar*, 2002, c. 15, sayı: 4, ss. 573-582.
- Yaylalı, Davut, "Karine", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA Yay., İstanbul 2001, c. XXIV, ss. 492,493.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Alfabetik İslam Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1997.
- el-Yusuf, Abdullah b. Muhammed, "Mefhumu Masrahi'l-Hâdise beyne'd-Delaleti ve'd-Delil el-Karine ve'l-Eser", *Mutemeru'l-Karaini't-Tıbbiyeti'l-Muasıra ve Eseruher fi'l-Fıkh*, yy. 2014, ss. 9-56.
- Zeydan, Abdülkerim, *Nizamü'l-Kaza fiş-Şeriatü'l-İslâmiyye*, Mektebetü Besâir, Beyrut 1989.
- Zuhayli, Vehbe, *el-Fıkhü'l-İslam ve Edilletuhu*, Daru'l-Fıkr, Dimeşk 1985.